

convellit. Hac autem Iobi defensione eluet a) etiam ipsum Iobum in calamitatibus non vidisse nisi aliquam Dei *punitiōnē* (illas etiam propter *alias* causas immitti ignorat, sed ipsa hac disputatione demum edocebitur); b) sed cum sibi conscientia suae integratatis, nullo modo potuisse acquiescere amicorum opinioni; c) cum pariter sententia praedicta de Deo animo eius inhaeret, non potuisse arguere Deum iniustitiae; d) quare ex hac ipsa Dei sublimitate quam laudibus extollit, rationem petit, cur Deus *si velit* possit etiam iustum affligere; e) hanc ipsam autem rationem esse segetem novac cuiusdam tentationis; nam necessario quaestio statim nascitur: sed quare Deus *me* ex summa illa norma praeter morem consuetum punit? praesertim quia stimulus hic ad animum pungendum prorsus factus etiam altius infigatur consideratione quam ex eventum cursu subdit impios saepe flore. Ut igitur Iobus ex una parte disputationem impetum et audaciam praedictam retundit, ita ex altera parte sua ipsius inquisitione novam sibi subministrat querelarum segetem, pugnae et impatientiae materiam.

Ipse Iobus summam eorum quae hucusque dixerat complexus et ostendens quo demum haec omnia spectent, pronuntiat v. 22 « *Unum est quod locutus sum: et innocentem et impium ipse consumit;* » — i. e. eo spectat mea oratio, haec est summa dictorum, iustum aequum ac impium aerumnis divexari (cf. *Sa.*, *Men.*, *Cord.*, *Pin.*, *Vav.*, *Cod. Calm.*). In hebr. *unum hoc* (scil. Dei institutum *Mar.*, una ratio eademque mensura, cf. *Malv.*), *propterea statu* (i. e. omnibus consideratis prouincia, *Malv.*) *integrum et impium conficit*; hoc scil. unum disputationibus opponit, in hoc ab illis discrepat (cf. *Vav.*). Unde Iobus assequitur, ut ostendat poenis non exhiberi, hominem afflictum esse communis hominum aestimatione impium indicandum, vel ex poenis iure concludi vitam in sceleribus transactam. Cum igitur nexus ille inter *poenas* et *scelerā* quem Eliphaz et Baldad statuerunt non adsit, simul Iobus declarat, falso ab amicis illis inferri, ipsum innocentiae suae assertiones negasse iustitiam divinam vel ei iniuriam irrogasse.

Quod Iobus ex sua conscientiae testimonio concluserat, iam ex eventuum cursu ostendit; idque clare iam v. 23 in textu hebr. *si flagellum occidit subito, afflictionem innocentem ridet* — i. e. si calamitas quaedam publica saevit et mortes varias stragemque affert tempore v. g. pestis, belli, famis, Deus innocentes piosque ab illa non eximit, nihil illis afflictionem lenit, sed pi pariter absumuntur, quasi Deus illis non provideret. Dicitur ridere, sannis prosequi, quia clamantes illos non exaudit, non salvat et eripit ex aerumnis, quamvis posset; *vult* igitur illos pati; unde dicitur *laetari, ridere*; praeterea notandum est, Iobum graviore et significantiore verbo uti, quo clarius,

efficacius suam ex rebus petitan sententiam effera et disputationibus obtrudat; quare exaggeratione adhibita, ut fit in acri disputatione, contendit Deum non tantum *affligere* pios sed *gaudere* illorum afflictione. Ita adversarii fortius perstringuntur.

Textus lat. v. 23 « *si flagellat, occidat semel, et non de poenis innocentium rideat* » — affliti exprimit desiderium, ut Deus pii aerumnis morte exoptata finem imponat, neva diutius eius quasi afflictione delectatus suspiria eius et gemitus negligat, spernat et ita rideat. Deus enim differens exauditionem poenis pii quasi delectari videtur (cf. *Sa.*, *Men.*, *Cord.*, *Mar.*). Hoe ipsum suspirium arcta adnexum ad v. 22 probat, pios acerbe quandoque affligi ita, ut mors evadat res exoptatissima. Unde *sensus* non adeo differtab hebr. ¹.

Alterum, quod Iobus ex rerum cursu obiurgationibus et argumentis disceptantium opponit, est *impiorum* exaltari, rerum potiri, impune dominari; unde sententia illorum egregie convellitur. Ita v. 24 « *terra data est in manus impiorum* »; — « quasi dicat: non solum innocentes opprimit, sed et impios exaltat, rerum arbitros facit » (*Mar.*, *sim.*, *Malv.*, *Cod. Vav.*). Hic sensus facilis est et ad propositum efficax ².

Praeter impium terrae tyrannum etiam iudices et magistratus ius et iustitiam opprimunt, bonos affligunt, idque fit certe Deo permittente; unde denuo quam falso amici Iobi iudicent de calamatum causa appareat. Ita alio membro v. 24 « *vultum iudicum eius operit; quod si non ille est, quis ergo est?* » — i. e. Deus operit, obvelat vultum iudicium, eos permittit obcaecari, errare, ut nolint videare iustum et rectum (cf. *Sa.*, *Vav.*, *Gord.*, *W. Le Hir*); alii (*Pin.*, *Cord.*, *Cod.*) impium intelligunt dominatorem, qui etiam tribunalium iustitiam pervertat iudicesque munieribus, terrore, exemplo corrumpt; sed aptius ex tertio membro *Deus* subintelligitur. Invicto hoc utitur Iobus argumento: innocentes pariter flagellari cum aliis, immo sceleris impune quandoque constat grassari, unde illa amicorum sententia de aerumnis sceleri adaequatis rerum cursu exploditur, quia haec omnia Deo sunt permittente. Quare triumphantis in modum hoc ultimum, in quo rei cardo vertitur, interrogatio effert, cum negare non possint illa accidere Deo disponente et gubernante (cf. *Vav.*, *Mar.*, *Malv.*, *Cord.*).

1. Hac explicacione quae ipso suo facilis nexu quo ex antecedente finit non minimum commendandur, etiam satis emolliit durum illud quod sententiae inesse aliquibus videatur. Iam *Phil.*, ita: *si dure hic satis locutus est contra Deum. In toto quidem libro nullus locus est asperior isto et altero superius postlo, ubi ait: quamobrem elegit suspenditum anima mea et mortem ossa mea; de quibus sermonibus respondit ad Deum in fine libri: unum locutus sum, etc.* (39, 35).

2. Alii impium *diabolum* interpretantur (*Ol.*, *Greg.*, *Phil.*, *Cord.*, *Men.*, *Tir.*); alia vide pud *S. Thom.* et *Pin.*

d) Se Dei maiestate et sanctitate opprimi 9, 25-35.

Iam Iobus a generali rerum consideratione ad suam revertitur conditionem, nexus eo faciliore, quia quae modo disseruit de piorum aerumnis, suo ipsius exemplo egregie sane illustrantur, scil. innocentem diris poenis vexari. Quare suae calamitatem magnitudinem delineat, primo ex eo quod vita huicunque transacta et celerrime avolaverit neque bonis exoptatis sit potita (v. 25. 26), dein quod nunc continuo doloribus cruecitur (v. 27). Atque prius illud quidem triplici effert comparatione ex iis, quae in terra, in mari, in aere citissima cernuntur (*Pin.*) ; v. 25 « *Dies mei velociores fuerunt cursore* » ; — scil. « qui felicia nuntiatur neque die neque nocte interquiescit, ne aliis celerior honi nuntii gratiam praecurrente deflorat et numera praeripiat » (*Cord.*) ; vel cogita de regio cursorum instituto (cf. 2 Reg. 18, 22. 24.)¹; « *fugerunt et non viderunt bonum* » ; — hyperbole est et praesens afflictionum pondus denotat et sensum, quo fit ut bona praeterita quasi nulla censeantur vel fere ex memoria deleantur. Idem altera comparatione v. 26 « *pertransierunt quasi naves poma portantes* » ; — quae scil. velocitate indigent, ut alios mercatores praevanient.

Ceterum vox נָבָן a variis varie explicatur. S. Hier. certe ab נָבָן virere (fructus facere?), unde נָבָר, *flor* (fructus recens?) 8, 42, videtur derivasse; similiter etiam Chald. נָבָרְכָּה quam vocem fructus delicatos (aromatica pretiosa *Cod.*) interpretantur (cf. *Malv. Ros. Levy II* p. 5); alii ab נָבָן deducunt i. e. *naves desiderii* i. e. quae citissime festinant; hunc sensum praebet *Sym.* οὐτισθεῖσι δρόσοις ναῦσι σπερδεῖσαι; alii, uti iam *Syrus*, cum pluribus codi. (cf. *Rossi*) נָבָן legunt, נָבָן naves hostiles (piratarum) intelligent². Recentiores tamen plerumque ex arabico vocem explicantes naves ex *arundine* vel *pappo* confectas intelligunt, ita ut נָבָן idem s. t. ac نَبْرَة apud Is. 18, 2 (cf. W. Fürst L., in *C. Praefert* explicationem de navibus infestationis, piraticis; *Del. Zsch. Le Hir, Hitz. P.*).

Demum « *sicut aquila volans ad escam* » ; — quae rapidissimo cursu et impetu « tamquam fulmen e sublimi » (*Cord.*) se in terram ad

1. *Malv.* notat : « et sane admiranda sunt velocitatis cursorum exempla quorum non pauca annotavit Lipsius in epistola ad Nicolau Micalitum quae est LIX centuriae epistolaram ad Italos et Hispanos ».

2. Aliqui rabbini (quos vide apud *Pin. Cod. Del.*) quos sequuntur *Pagninus*, *Vat. Clarius* volunt נָבָן fluvii nomen esse rapidissimi in Arabia qui incredibili impetu omnia abripiat (cf. *Cord.*); sed iam *Malv.* non immerito dicit illos *nugari*. *Ros. marvili* ex aesthropico נָבָן fluctus, unda explicare naves fluctuum i. e. vi fluctuum devectae; sed id sane ieiunie adderetur, cum demum naves utique non in arena navigent.

praedam iaculatur. Ita scil. tempus vitae anteactum breve videtur, velox, fugax, quasi uno ictu omnia subripiens iis praesertim qui subito ex prosperitatis culmine ruina irreparabilis delecti sunt.

Ad hanc amaram recordationem accedit dolor continuus praesens quem nullo modo avertere potest. In hoc sensu uterque textus et lat. et hebr. convenit, licet in singulis variis sit in v. 27 et 28. Et lat. quidem v. 27 « *cum dixerim : nequaquam ita loquar* ; commuto faciem meam et dolore torqueor » ; — i. e. simul ac propono, iam non ita lamentari et querelas fundere sed tristem tetricumque vultum depolare animumque resumere, tunc magis dolore torqueor (cf. *Cord. Vav. Mar. Malv.*) ; vel etsi saepissime propono a querelis cessare, tamen prorsus contrarium contingit, praes doloris ingruentis vehementia facies immutatur (cf. *Sa. Tir. Calm.*) et dolore torqueor. Textum vero hebr. sic verte : *si dico : oblivious moerorem meum, relinquam cultus meos (tristes) et recreabor* (hilaris ero³; cf. *Cod. Malv. Mar. Le Hir*), ita ut v. 28 statim ut apodosis adiungatur : (tunc eo magis) *timeo ab omnibus doloribus meis ; scio (experior) quod non me habeas culpa immunem*. Eundem sensum prae se fert vulg. v. 28 « *verebar omnia opera mea* » ; — i. e. « timui mihi a malis quae patior ne ingravescerent aut multiplicarentur » (*Vav. sim. Sa.*). Cur ita? quis experitur se graviter a Deo puniri, proinde se non insontem haberet apud Deum; Deus enim ipsa re ostendit cum propter minores etiam defectus ex norma illa insueta iustitiae et sanctitatis affligi; unde « *sciens quod non parceres delinquenti* » ; — i. e. quod me non habes insontem sed levia etiam acerbe punis; cf. 9, 2, 3; innocentia quam homo sibi putat inesse, non ei praesidio est quominus affligatur (*Mar.*).

Hoc vero stimulo animus eius pungitur, quod tamquam improbus puniatur i. e. iis poenis afficiatur, quibus apud amicos impius habetur et quod ipse Deus non eius innocentiam respicit sed eum secundum rigorem sanctitatis (9, 2, 3) tamquam impium considerat. Quare exclamationem ex textu hebr. : *ego impius habeo* (ego ero nocens)! *quare frustra labore?* scil. in asserenda mea integritate (*W. P.*), vel certe melius magisque ad contextum : in coercendis clamoribus et suspiriis; ita suadetur v. 27 (sim. *Calm.*). Cernimus iam hoc loco, quomodo illa notio de summa quadam norma iustitiae ei sit aliqua impatiencia et quere-

4. Verbum נָבָן (high.) h. 1. S. Hier. verbit *torqueri* (similiter LXX στρίγειν, *Syrus* τριστία ασθί); at Amos 5, 9 rectius reddidit *subvidere* et Ps. 38, 14 (39, 14 hebr.) *ridere*, in *vulg.* *refrigerari*; sim. Chald. *confortari*. Mirum quod S. Hier. h. 1. et 10, 20 contrarium (Ps. 38, 14), ἀναπάσασθαι (Iob 10, 20).

larum occasio. Unde bene *Vav.*: « certe ad Deum verba ista pertinent: ut comparatio summae illius exactaeque iustitiae non se innocentem fateatur »¹.

Ad eundem sensum facile, dummodo non nimium urgeas temporis praeteriti formam *laboravi*, textus lat. exigi potest v. 29 « si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi? — Quod plerisque latinis interpretibus placet: « quid mihi profuerunt labores mei, opera pia et proba, si tamen aequae ac sceleratus quisque discrucior? et sententia est aequo durior, neque ullo pacto hebraicum γένεται hoc modo de vita antea facta potest intelligi.

Iam in sequentibus de facto ostendit, quorsum nolit laborare, ut silentium sibi imperet et gemitus et lamenta coercent. Pluribus enim declarat primo, integratatis conscientia aliquem non reddi purum coram Deo (v. 30, 31), deinde ex hoc materiam capit denuo profundit gemitus et querelas, quas v. 32 praeparat et mox proloquitur.

Primo declarat hominem etsi adiumentis efficacissimis ad nitorem efficiendum uteretur, tamen coram Deo sanctissimo manere sordibus onustum, ita ut ipsa vestimenta dicantur abominari eum et quasi abhorre, ne talem sordibus impletum vestiant. Ita v. 30 « si lotus fuero quasi aquis nivis et fulserint velut mundissimae manus meae, v. 31 tamen sordibus intinges me et abominantur me vestimenta mea»; — *aquas nivis* dicit, quibus quippe maior inesse vis ad elundandas sordes credatur (cf. *Thom. Mar. Vav. W.*). At frusta esset talis conatus; vel etsi coram hominibus culpae obnoxios sit nulli, Deus tamen posset eum sordibus intuitus, i. e. naevis ac defectibus plenum ostendere — nam sordes istas de culpis intelligi (cum *Greg. Thom. Cord. Tir. Gord. Vav. W.*) et non de vulneribus et ulceribus corporis (uti *Phil. Ol. Pin. Mar. Malv. Men.*) toto contextu persuadetur, cf. v. 28, 29, et ratio quae v. 32 redditur rem 9, 2 et seq. expositam tangit. — In tantum autem Deus naevos ei detegere potest, ut ipsa vestimenta eum abhorrent, cius contactum fugiant, ut evitari solet contactus leprosi. Metaphora illa qua vestibus sensus tribuitur et horror corporis sordidi, animum afficit excitatque tetram quandam corruptionis imaginem (*Calm.*).

In hebr. v. 30 alterum hemistichium apte ad membrum antecedens effert: et si mundavero smegmate (sale lixivii, sapone) manus meas; γένεται enim rite explicant,

1. Alli inanem laborem referri volunt ad Dei invocationem vel ad spem melioris sortis, ad quam amici eum invitaverunt (cf. *Pin. Malv.*); at id longius abesse videtur neque adest indicium hisce illorum respici aut tangi verba.

ut Ier. 2, 22 γένεται (nitrum vulg.) et Mal. 3, 2 (herba vulg.) et Is. 1, 25 γένεται, c. salem lixivi (Laugensalz) vel alecali (cf. *Cod. Mar. Mat. Calm. W. Del. Zsch.*), S. Hier v. 31 rite verit sordibus intinges me; ita vocem γένεται veteres intellexerunt (derivandam a γένεσις); LXX h. l. ἐν τοῖς ἔργοις βαπτίζεται; et sim. Ps. 15, 10; 54, 24 διατρέπεται redidierunt et *Aq.* h. l. ἐν ταῖς ἔργοις βαπτίζεται με; ita explicant *Pin. Mar.* et de hac notione vide infra 17, 14; 33, 18, 22, 30. Alii, uti iam *Syrus* et recentiorum plerique foream explicant i. e. fossum coenosam (*Malv. Le Hir*), non quod *Calm.* vult sepulchrum.

Cur autem talis exeat a indicio divino⁴, rationem afferat eandem quam iam v. 2 et seq. proposuerat. Neque enim cum sui similis fit comparatio, utique *homini* comparatus est et declarari debet iustus; at causa agitur cum Deo. v. 32 « negue enim viro qui similis mei est respondebo nec qui mecum in iudicio ex aequo possit audiri»; — supremo et sanctissimo Deo debet rationem reddere; neque cum Deo ex aequo potest in iudicium intrare et disceptare; ita in altero hemistichio *ut intremus una in iudicium* (hebr.) quod secundum sensum vulg. exhibet. Bene LXX et *vet. lat.* « non es enim homo sicut ego cui contradicam, ut veniamus pariter ad iudicium». Causa igitur cadet, quia sibi agendum est cum Deo sanctissimo, qui summa utatur sanctitatis norma, neque potest aliquis Deum cogere, ut communem normam et mensuram adhibeat, i. e. ut si Iobus more humano declaratus sit iustus et debeat declarari, Deus hanc sententiam ita habeat ratam, ut eum debeat ab afflictione absolvere. Hoc alterum quod ad supremam maiestatis Dei auctoritatem spectat (S. *Thom.*), proponit v. 33 « non est qui utrumque valeat arguere et ponere manum suam in ambobus»; — hebr. non est inter nos arbiter, qui ponat manum super utrumque nostrum, qui coactione utrumque adigit ad indicis sententiam agnoscendam et opere exsequendam et sua auctoritate utrumque compescat. LXX et *vet. lat.* habent: « utinam esset nobis arbiter et qui argueret et qui audiatur inter utrumque»².

Minime mens Iobi est Deum accusare, ut qui sit solitus legibus omniaque pro arbitrio agat (*Mar.*), sed bene iam nota *Ol.*: « non ignarus fuit magnus Iobus secundum divinam iustitiam et districtum examen (*αποβίσσων*) nominem reperiri iustum; nunc vero scopus cius est,

4. Rem ita declarat S. *Thom.*: « sordibus intuitus demonstrabor tuae iustitiae comparatus et per tuam sapientiam convictus; semper enim in operibus humanis aliquis defectus inventur; quandoque quidem ex ignorantia propter debitatem rationis, quandoque autem ex negligenti propter infirmitatem carnis, quandoque autem aliqua infecatio aliquis terrena affectionis etiam in bonis operibus admisetur propter mobilitatem humani carnis, quod non firmum in eodem perseverat; unde semper aliquid in humanis operibus inventetur quod deficit a puritate divinae iustitiae».

2. Similiter *Syrus* optantis particularum exprimit, unde legisse videntur γένεται pro οὐταις.

non ut cum districto Dei iudicio (*αἰχθέων*) contendat neque ut iustum Deum iniuste ipsum supplicio afficere ostendat, sed ut amicos mendacii argueret qui propter peccata supplicia illi infligi arbitrabantur.

Nihilominus Iobus tanta sua integratit conscientia pollet, ut libere coram Deo suam causam agere velit, dummodo dolor iste ingens auferatur et ipsi liceat pauxillum respirare. v. 34 « auferat a me virgam suam et pavorem eius non me terreat »; — sunt qui *virgam* et *pavorem* tantum de divino dominio intelligent; proinde Iobum exoptare, ut Dens deposita sua auctoritate tamquam homo cum aequali agat (*Sa.*, *W.*); at *virga* et *terror* certe cum plerisque aptius de flagello et morbo Iobi quo cruciatum et in apta sui defensione suaue rei declaratione impeditur, tum ex ipsis vocibus accipitur, quae ad divinam maiestatem designandam non valde forent accommodatae, tum ex contextu, cf. v. 27, 10, 1 et seq. 6, 4. Si ita sibi ipsi reddatur, profiterit se libere locuturum suamque causam defensurum, neque fore ut timeat Deum qui ex communia norma humana secum congrederatur; ita v. 33 « loquar, et non timebo eum; neque enim possum metuens respondere ». —

Alterum hemist. ad verbum ex hebr. *quia non ita ego tecum*, vel *quia non sic ego apud te varie supplenti et explicitant. LXX ὅτι τὸ οὐρανὸν πεπλοῦμαι* (nam non sic conscius sum) videuntur supplerre: non enim talis sum apud me qui debeat timere culpas conscius. *Syrus* explicat *neque enim sum ipsius adversarius*; fortasse haec explicatio ipsius textus hebr. est enarratio eadem quam apud LXX deprehendimus, scil. non sum talis qui debeant timere, *quia non sum Dei adversarius*; vel *Syrus* legit γῆρας (stare meum) et supplevit γῆρας (contra eum; cf. *Ros.*); alii: *quia sic* (in dolore) non sum apud me i. e. mei compos; ita *et lat.* « non enim sum tecum » et *Sym.* ὅτι τὸι μὲν τὸν δικαῖον περὶ ἐκπατῶν et certe *S. Hier.* eundem sensum elegantius expressit (sim. *Mar. Malv. Pia. Vav. Calm.*); alii: *quia non sum talis quemque* (i.e. talis qui) *significare* et isti putant (*Cord.*; id quod longius acerrimum videtur). Optima videtur veterum ita exposito, quam LXX et *Syrus* innunt: non sum talis qui debeant timere Deum, obmutescere coram illo (cf. *Malv. W. Del. Le Hir. Zech.*); quae repetita sua innocentiae assertio ad sententiarum seriem a v. 32 optime et psychologicè convenit et 10, 2, 3 fulcitur.

e) Anxie quaerit, cur Deus iustus pium affligat 10, 1-7.

At haec respiratio quam exoptarat, ei non conceditur; Deus non auferit ab eo *virgam* et *pavorem*. Unde in novas prorumpit querelas et singultus. Attende hoc loco doloris psychologiam! assernit quidem se velle loqui dolore sublato, tamen nunc loquitur dolore persistante et id agit quod modo se agere velle negavit, scil. disceptare cum Deo et suam probare et proferre innocentiam. Ita enim qui doloribus cruciantur, affectibus agitari solent inter se litigantibus. Quae omnia simul

comprobant, quantis animi commotionibus Iobus iactetur, ex quibus doloris acerbitas facile concluditur.

In elamores prorumpere et magnis suspiriis doloris quasi habenas taxare, aliquid afferat solatii ac levaminis.

Unde Iobus quoque v. 1 « *Taet animam meam vitæ meæ; dimittam adversum me eloquim meum;* » — i. e. laxato ore loquar (*Sa. Mar. Malv. Cord.* etc.); ipsa verba interpreti normam praescribunt, ut non ad rigorem illa exigat sed meminerit illa doloris esse indicia et ad animum exonerandum vehementius protrudi. In hebr. *dimittam super me* (de me) *querelam meam* cf. 7, 11; idem ostenditur alio membro « *loquar in amaritudine animæ meæ* »; — i. e. in tanto moerore fidientis et etiam acerbius loquar (cf. *Cord.*); quare bene *S. Thom.*: « *quasi dicat*: verba quae exterius proferam interiorum amaritudinem ostendent, scil. ut det intelligere se in persona hominis amaricati loqui ». Tali usus exordio rem proponit v. 2 « *dicam Deo: noli me condemnare, indica mihi cur me ita iudices!* »! — duo scil. efflagitat et in hisce tota querelarum ratio vertitur; prius, ne Deus eum peccatorum pronuntiet¹ per hanc vexationem, cum omnes iudicent propter sceleria eum talia perpeti (*Cord.*); ex amicorum sententia et iudicis satis eluet, Iobum merito ita loqui. Alterum est, quod innocentem maxime pungit, ut sciat quare Deus cum qui ex communione tanta supplicia nullatenus meruerit, adeo dure adhibeat, i. e. cum eo contendat (hebr.). Sunt enim ipsi calamitates quas sustinet quasi mysterium quoddam et aenigma Dei cum ipso agendi ratio. Iam nunc secum in hanc causam inquirit mirabundus et quidem ita « *ut omnes iniuriae inferendae rationes*, quibus adduci mortales solent, a *Deo removent*. Quid enim iuvet aliena vexatio? quid operis sui destructio? quid favere sceleratis? sed neque tenet illum ignoratio, neque perturbatio ulla humana ducit » (*Vav.*).

Præcipue notandum est iste quaestionum cumulus v. 3-7, quo omnem iniustitiam modum adeo explicite a Deo excludit; ea est enim interrogatio vis quasi dicat: cur punior? miror, nam ratio non potest esse quia Deus delectaretur oppressione (v. 3), neque quia eius indicandi ratio errori aut vitiosis affectibus esset subiecta (v. 4), etc. Quare bene *Cord.* annotat, quod recentioribus Iobi accusatoribus quam maxime est commendandum: « *omnes vias iniustitiae quibus terreni iudices corrupti et ius pervertere solent a Deo removet* » (sim. *Tir. Gord.*).

¹ *condemnare* = Τίμη hiphil est improbum pronuntiare, sententiam, reum peragere (*Male.*).

Unde v. 3 «numquid bonum tibi videtur si calumnieris me et opprimas me, opus manuum tuarum? — vulg. saepe פְּנַז (opprimere) vertit calumnari (cf. Pin.); in hebr. *an bonum tibi* (placuisse tibi). ut opprimas, ut repudies opus manuum tuarum? i. e. fieri nequit, ut Deus qui meus creator est me hominem creaturam quam tanto studio (Gen. 2, 7. Ps. 138, 13) efformavit, adeo aversetur, ut oppressione, afflictione mea gaudet, vel odio impulsus malum inferat; «et consilium impiorum adiuvres»? — hebr. *illustres*, super illorum ¹ consilium effulges (cf. Malv. Mar.) i. e. favore prosequi, illis aspirare (*Cod.*); i. e. dum impii Deo favente bona utuntur fortuna. Sensus ergo est: Deus certe me non punit quia delectatur mea castigatione dum impius bene est; si poenis generatim delectaretur, impios affligeret; nam quis diceret Deum adeo crudelem, ut *innocentis* poena laetaretur?

Hic sensus videtur facilius; qui alii (*exp. in.* consilium daemoniorum vel amicorum Iobi; *Vac. Calm.*) placet, Deum in Iobi afflictioe iudicium adversariorum comprobato qui illum merito vexari potuit, longius abesse videtur a verbis adeo planis, et a Iobo amicos hoc iam loco tam dure *impios* vocari merito quis nimis durum et prorsus improbabile reputaverit. Alii pressus consilia impiorum intelligent ea, quibus innocentibus moluntur insidias aut malum meditantur (*Cod.*), quae in Deum cadere nullo modo possint; qua explicatione alia ratio mali inferendi excluditur, quae in improborum invidia et odio innato contrapios sita est. Sensus certe exoritur haud sphenodus; ut nullum adest vestigium, ex quo *consilium* hoc significare preso atque ad unum genus restricto sumi posse merito appareat.

Deinde « alteram assignat rationem cur Dei iudicium non possit esse non iustum, quia scil. et hominum merita et eorum pondera ignorare non poterat qui oculos non habet carneos, qui saepe lippi sunt et languidi atque in rebus etiam clarissimis hallucinantur et certe interiora non vident » (*Cod.*). v. 4 «numquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, et tu videbis? — oculi carnei humani; homo exteriora tantum videt, specie decipitur, animi cupiditatibus mentis acies obnubilatur, falsis et praeeonceptis opinonibus irritatur, veritatis fontes non pure ipsi flunt, undique erroribus expiuntur; quare in iudicio ferendo falli potest. Nihil tale apud Deum.

Neque Deo, cui omnia perspecta sunt, necesse est amicos probare, ut sciat; utrum sinceram colant amicitiam necne; *homines* quidem aliorum fidem ac sinceritatem *explorare* et experimentis cognoscere

1. S. Thom. ad illos referit qui lobum oppresserunt; fortasse, ut Pin. eum interpretabatur, ad Sahabeos et Chaldeos quibus furta in Iobi bonis commissa bene cesserant.

student; at non ita cum Deo; v. 5 «numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humanæ sunt tempora? v. 6 ut quæreras iniquitatem meam et peccatum meum scruteris, v. 7 et scias, quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere? » — i. e. numquid sicut homo meam fidem et sinceritatem explorare, eius periculum facere vis? cur me tam duro probas experimento? num ambigui de meae erga te fidei firmitate, uti homo quandoque de amico dubitat? Ita loquens Iobus quam proxime ad veritatem *inscius* accedit et quæstiæ ad ipso proposito animum legentis, qui prologi memor est, magna delectatione subit non sine iucundo sacri auctoris artificio. Ad hanc probationem designandam vel ex Iobi mente potius negandam optime referunt v. 7, in hebr. *quamvis scias* 'me impii nihil admisisses i. e. non opus est, ut Deus hominem quippe quem plane et per omnia perspectum habeat quasi ad trutinam revocet, neque ut cum quasi coercat et suo imperio contineat, quia homo totus a Deo dependeat neque ullo modo Dei manus possit effugere; quare additur *cum sit nemo*, etc. Bene advertit Pin. hanc partem eleganter referri ad movendam commiserationem; ita fit gressus ad sequentia, quibus Iobus supplex se tamquam opus Dei tanta cum cura elaboratum creatori propitio commendat.

Nexum et sententiam v. 5 simili modo *Cod.* et *Calm.* ad probationem et explorationem referunt. Ceterum alii aliter connectunt et explicant. Hominis vitam brevem fluxuque proponi et Dei asseri aeternitatem, ex verbis satis est perspicuum; sed quorums? plerique censem, exclusi a Deo scientiae defectum; hominem enim temporum successione et alia discere et alia oblisci, unde facile iudicium falsum ferre possit, non ita Deum, qui in sua aeternitate omnia simul intueatur (cf. Greg. Ol. *Cord. Men. Tir. Vac. W.*). Vera quidem est sententia, at parum a v. 4 distincta neque satis ad v. 6 apta. S. Thom. ita explanat: Dei cognitionem per temporis fluxum neque crescere, neque decrescere, ita ut non opus habeat per flagella inquirere, an ego peccaverim opere et iniquis sum mente, sicut homines per tormenta peccata exquirunt; — at explicatio non placet, cum modum iudiciale inquirendi per tormenta supponat.

Alii v. 5 insistat hominis pravitatem immi censem, qua alios studeat subvertire (*Mar.*); huic simillimum est quod *Malv.* probat: « an tota, inquit, aeternitate tua quidquam tibi humanum evenit? » Alii de Dei immutabilitate explicant, qua non, ut *homines*, modo faveat piis modo in eos mutata sententia insurgat (*Ros.* et apud *Malv.*); alii ideo vitæ brevitatem negari putant, ut appareat, Deum non ob vindictæ cupiditatem et opportunitatem poenas

1. Eo enim sensu hebr. פְּנַז adhibetur, cf. 46, 17; 34, 6.

infingere, quam utique homo si semel nactus fuerit non sinat elabi timens, ne propter vitae brevitatem illa irreparabili iactura abeat (apud Pin. sim. Del. qui insuper Iobum quasi tormentis a Deo adigi exponit, ut se fateatur peccasse).

f) Deum ad misericordiam flectere conatur 10, 8-17.

Cum igitur nullam afflictionum causam deprehendat et se Dei protestati commissum sciat, nihil aliud ei restat quam ut Deum ad misericordiam moveat; id quod praeclaro modo fit commemoratis prisini beneficiis (cf. Is. 63, 7. Pin.) v. 8 « *Manus tuae fecerunt me et plasmaverunt me totum in circuitu* »; — i. e. nihil prorsus est in me quod non summo studio, arte summa et non sine labore (unde 22 in forma piel) tu efformaveris; quare mirabundus et simul depreca-
bundus addit hebr. ¹ *et me perdes* (devorabis scil. interitu)? quod ad sensum bene vulg. « *et sic reperire preecipitas me* »! Interrogatio vero orationem reddit valde acrem et incitamat (Pin. cf. Thom. Vav.), opponit Iobus iudici Deo dignitatem sua conditionis (S. Greg.), in super omnium minime is perditur vult opus, qui fecit (Vav.). Quare maiore animi commotione urget et instat, idem Dei beneficium et curam latius prosequens v. 9 « *memento, quæsa, quod sicut lutum feceris me* »; — Adami protoparentis originem tangit, quatenus communis parentis initia ad omnes eiusdem generis et naturae particeps referuntur. Quam sollicita cura, quanta praemeditatione, quanta præ ceteris omnibus excellenter hominem formaverit, ex quo omnes erant nascituri, Deo proponit; perperam aliqui haec ad hominis fragilitatem dici volunt (Br. Pin.), bene vero iam S. Greg. priore loco (c. 900) dignitatem creationis hominis comparatione cum reliquarum rerum condizione instituta illustrat. Idem elucet ex interrogatione, quae admirationem præ se fert « *et in pulvrem reduces me* »? — i. e. quem tanta arte effecisti iamne perdes? Post primam hominis institutionem transit ad continuam naturae propagationem delineandam, ut iam Greg. Br. Thom. nexus statuunt. Duo autem haec quae v. 8 et 9 proposita sunt, ita in subsequentibus pertexuntur, ut prior pars utriusque versus a v. 10-12, altera av. 13-17 latius oppositione illa servata oratione explicetur.

Primum in vulva materna ortum adumbrat v. 10 « *nonne sicut lac mulsisti me* »? — bene ad hoc et seq. nota exp. in.: « in hac simili-

4. B. secundum graecum μετὰ δὲ ταῦτα περιβολῶν textum mutat pro οὐδὲ τὸ λίθον scribens achar tasub.

tudine ostendit, quod in visceribus matrum creationem hominis divinitas operetur ». Ordinem ita evolvit Thom.: « in hac hominis generatione primo occurrit semenis resolutio, et quantum ad hoc dicit: *nonne sicut lac*, etc... secundo autem concurret compactio massae corporeae in utero mulieris, et quantum ad hoc subdit: « *et sicut caseum me coagulasti* »; — ita enim se habet semen maris ad materiam quem femina ministrat in generatione hominis et aliorum animalium, sicut se habet coagulum in generatione casei. Tertio autem occurrit distinctio organorum, quorum quidem consistentiæ et robur est ex nervis et ossibus, circumdatur autem exterioris a pelle et carnis, unde dicit: v. 11 « *pelle et carnis vestisti me, ossibus et nervis compesisti me* ». — Similia quoque apud Chrys. Greg. leguntur et apud interpres latinos (præcipue Sanct. Tir. Cord. Calm.), qui rem veterum etiam philosophorum et medicorum testimoniis comprobant. Ceterum ipsis verbis patet, rem figurate proponi, neque minus certum est, auctorem sacram non absolutam quandam et perfectam scientiae doctrinam de generatione et primo ortu hominis velle in medium proferre sed hominis formationem ex communis opinione prescribere, quae in quantum ad omnes physiologiae exultissimæ leges exacta sit, non opus est hic inquirere (cf. Gutberlet, Buch der Weisheit, p. 163); sufficit, rem apte similititudinibus explanari; id quod recentiores etiam interpres concedunt¹. Hos versus etiam de protoplastæ formatione dici censem Pin., utramque explanationem afferit Ol.; at agi de hominis conceptione (« in ventre matris ») versu adscribit Barh., præter contextum et v. 12 etiam persuadent loci similes Eccl. 11, 5. Ps. 138, 13, 16. Sap. 7, 1. 2. 2 Mach. 7, 22.

Formatione hominis in matris utero enarrata (v. 10. 11) ad partum vitaque conservationem sub miseren-
tis Dei tutela progreditur v. 12 « *viam et misericordiam tribuisti mihi* »; — hebr. *fecisti mecum*; agnoscit Iobus se simul cum vita Dei benignitatem ac gratiam in se variam expertum esse et Dei custodia se amanter protectum; unde addit: « *et visitatio tua custodivit spiritum meum* », — hebr. *et custodia tua*, i. e. cura, providentia, assistentia tua (Pin. Vav. Malv.) vel ut vet. lat. habet « *inspectio tua* »; illam dicit assiduam Dei curam et quasi vigiliam (Cord.), qua salutem hominum prospicit ac consulit (cf. Chrys. Ol. Pin. Cord.).

1. Verbum hebr. in v. 10 לְמַדֵּן est effundere, sed etiam de fundendis metallis adhibetur Ez. 22, 20, unde *sicut lac fudisti me* (Mar.) intelligunt: lactis in morem me in certam formam immisi, me formasti (Ros. Del.), sed LXX ὡντες γάλα με καρπάζει; et Ag. αὐτοτρίχει; omnino interpretationem S. Hier. commendant, quae etiam in seq. optime hebr. reddit.

Iam a v. 13 alteram superiorum versuum 8 et 9 partem enucleat, miratus quod post talēm curam Deus tam atrociter in ipsum animadverat eumque destruat. Hic sensus aperit textu hebr. proditur est que aptissimum, quem igitur r̄pum explicabimus. Est enim v. 13 ex hebr. : *et haec celasti in corde tuo! scio (experior).* *haec fuisse apud te!* i. e. nihilominus talia, quibus nunc cruciōt et absumor, supplicia simul in corde tuo pro me meditatus es; nunc enim ipsa re experior, talia apud te pro me fuisse constituta ac decreta. Miratur enim ex una parte Dei in se benignitatem, ex altera strictissimum eius ac valde severum iudicium, quo poemis eum coercere pro omni vita ac morum conditione statuerat. Unde prosequitur explicans, quaenam fuerint *haec apud te* (v. 13) v. 14 ex hebr. : *si peccaverim, observabis me et a culpa mea non dimittes me impunitum;* i. e. haec apud te statuisti, ut si quid peccarem (ut homines solent; *sc̄p̄t* in oppositione cum *sc̄p̄t* de leviōribus peccatis dicitur, *sc̄p̄t* de impietate, de peccatis contempto Domino⁴, quae peccata «per superbiam» hebr. in *alta manu* Num. 15, 30 dicuntur) id districte observares et mihi annotares ad poenās exigendas (cf. *Malo.*) neque me unquam impunem abire permitteres. Denou sci. Iobus animi sui sententiam aperit, qua censet secum agi propter defectus leviores summa cum severitate. Aliam conditionem ponit v. 13 ex hebr. : *si impius sim, vae mihi* i. e. quid tum demum horrendi mihi accideret! apiosiopsis est plena affectu, qua supplicia omni cogitatione maiora sibi delinquenti a Deo statuta fore innuit; immo etsi a peccatis et scleribus immunis iustitia humana (utique semper de leviōribus defectibus obnoxius) praeeditus esset, tamen ex Dei decreto ut calamitatibus obrueretur futurum fuisse conqueritur, ex hebr. : *et si iustus sim, non attollam capit meum saturatus ignominia et miseriā meam expertus;* capit attollere, vel erecto capite incedere eius est, qui laetitia, prosperitate, sui confidentia, securitate fruītur². Quodsi vero aliquam animo con-

4. Quod discrimen bene notat S. Amb.: « quod conditionis est, non negat; quod impiciatis est, repellit; quod infirmatis est, fatetur. Peccasse conditionis est, quia nemo immunis lapsus est; impie agere non conditionis est, sed perfidae et nequissimae mentis venenum. Non agnoscit hinc iustus; sed absolutio hominis in Dei miseratione, nou in homini palestare est » (t. 14 c. 895; de interpell. lob 1, 6).

2. **בְּנֵי נָסָר** aliqui ut imp. vertunt et vide miseriam meam (cf. Male, Cod. Ros. B.), recentiorum plerique **בְּנֵי נָסָר** stat. const. a **נָסָר** formatum explicant ex analogia adi-
גַּזְבָּן ita v. g. Ges. Fürst, W. Del. Zech; ali form **בְּנֵי נָסָר** quippe quae a verbis
intransitibus tantum derivetur negala participiū legi puncti mutatis **נָסָר** malunt (it.
Hirz., Ewald), sed cum a **נָסָר** revera adist participium **נָסָר** (utique sensu passivo), audia-
cūs videtur forman **נָסָר** in linguae indoli adversentem relictare; ali formam *infinitivi*
a *saturatu* dependentis agnoscunt (cf. Ritz.).

cuperat superbiam, Deus illam horrendis cruciatus coercere ac punire statuerat; ita v. 46. 47 ex hebr. : et si attollitur (cf. Vav. Calm.), tamquam leg me venaberis (cf. Mar. Mal. VII. Calm.) et iterato mirum te ostendes contra me (i. e. miris ac portentosus modis me cruciatis, unde optime vulg. : mirabiliter me crucias); renovabis testes tuos (i. e. plagas, 16, 8 cf. Malv. Mar. Calm.) in me et augebis iram tuam contra me et vicissitudines et exercitus contra me (i. e. copiae aliae alii succedentes continuo me oppugnant, Malv., a malis in mala revolvor Mar.). Notatu digna est vet. lat. : a capior sicut leo ad occisionem; iterum autem commutatus saevissime crucias me, restauras (apud Aug. instaurans) in me tormenta mea; ira magna usus es in me et importasti mihi tentationes ».

Deus persequens ac puniens leoni comparatur, uti Osee 5, 14; 13, 7 et similiter Is. 38, 13. Ier. 23, 38; et ipsa leonis similitudo ex re et usu frequenti s. literarum non tam ad oppressum vel opprimendum quam ad opprimentem referuntur, quare lectio *leæna* codicum quorundam vulg. (cf. *Luc.* *Brug.* *Mar.* *Pin.*) videtur praferenda, uti *Chald.* et recentiorum communis fert interpretatio contra LXX et veteres interpretes.

Hunc sensum vv. 43-17, qui ex textu hebr. immediate fluit, esse omnino praeferendum interpretationi *vulg.*, iam vidit et fassus est *Pin.* qui scribit ad v. 43 : « illud multo congruentius contextui totius orationis, ut agat de celatis et in corde conceptis dissimulatis que inimicitia cum Iobo et nunc iam tum acerbis suppliciis manifestatis et proditis ». Insuper notat, verbum *per* nunquam ad benevolentiam aut amoris dissimulationem accommodari, non raro vero ad inimicitias et insidias occultas referri. Sensus autem *vulg.* hic fere esse videtur, ut latini interpres communiter exponunt : v. 13 « *licet haec celas in corde tuo, tamen scio, quia universorum memineris* »; — i. e. nunc quidem beneficia illa quibus praesita sunt abscondita et malorum inflictione quasi opera, videris enim esse iratus in me; attamen spero et confido tuo in omnes amore ; v. 14 « *si peccavi et ad horam peregrinasti mihi, cur ab iniustitate mea mundum me esse non patris?* » — i. e. si in vita anteacta peccavi et tu distulisti me punire usque ad hanc horam et cum longanimitate me sustinuisti, iam me munda penitus et absolve, cum adeo te deprecor, vel cur non simil talen mihi ostendis longanimitatem et gratiam, ut penitus auferas et condones iniustitatem meam? Sed pergit v. 15 « *et si impius fuero, vae*

1. Cf. Num. 23, 24; 24, 9. Deut. 33, 20. 22. 2 Reg. 1, 23; 17, 10. Ps. 7, 8; 10, 9; 16, 12; 21, 14; 56, 5; 37, 7; 103, 21. Prov. 19, 12; 20, 2. Is. 43, 9. Ier. 49, 19; 50, 44. Ez. 22, 25, etc.

mihiest; et si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria; — i. e. sive impius sum, sive pius, iram tuam non effugiam, non iam licet mihi laeta caput attollere, quia tibi visum est me afflictione et miseria saturare; v. 16 « *et propter superbiam quasi leuenam capies me, reversusque mirabiliter me crucias* »; — i. e. tibi placet me quasi bestiam ferocem et nocentem insectari et ut hominem superbum, crudelem et rapacem exigitare, iterum iterumque me mirabiliter cruciare; ita continuo testes tuos, testes irae tuae et vindictae in me, plagas scil. in diem novas in me immittis. Ita v. 17 « *instauras testes tuos contra me et multiplicas iram tuam adversum me et poenae militanti in me* »; — Dei testes alii parum apte de daemonibus vel tribus Iobi amicis intelligent (cf. exp. in. Thom. Vav. Cord.). Interpres vulg. verba illa quae sensum mutant licet et ad horam de suo addidit, cum nullus textus, nulla versio antiqua talia prodat verbum autem יְהֹוָה. sensu hono accepit, sed usurpatur, uti similiter supra 7, 12 יְהֹוָה ve potius, uti infra 43, 27; 14, 16; 24, 45. Ps. 56, 7 (hebr.). Ier. 3, 5 Amos 1, 11.

g) Ut paululum respirare liceat, petit 10, 18-22.

Cum igitur Iobus occulto Dei iudicio se cernat impeti et continua malorum serie opprimi, mirum non est, eum denuo vitam execrari et mortis, utpote quietis, desiderio tangi. Quia aenigma illud v. 8 et 9 expressum et in subseq. latius propositum non assequitur, gembundus Deum compellat v. 18 « *Quare de vulva eduxisti me, qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret!* » v. 19 *fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum*; — cf. 3, 41. 46¹.

Dolentis est repetitis vicibus eandem proferre et in omnem partem vertere cogitationem; quia videlicet Iobus cruciatum cessationem summopere desiderat, delectatione quadam mortis conditionem sibi depingit.

Dein dolorum acerbitate pressus subito iterum Deo supplices tendit manus, ut illos mitiget, rationemque qua Deum flectat, depromit ex vita mox finiendas brevitatem. Ita v. 20 « *numquid non paucitas diuinorum suinet brevi? dimite ergo me, ut plangam paululum dolorem meum* »! — vulg. hic verbis abundant; nervosius, efficacius hebr. *nonne pauci dies mei?* Dein pergit instanter rogans : *cessa, averte a me*

¹. Vulg. inserendo *utinam* sensum clariorum reddit; in hebr. habetur tempus imperfecti v. 14-17, quo illud significatur quod ex Iobi sententia satius futurum fuisse; vel est quasi apodosis ad illam in interrogante latenter conditionata sententiam: si me non de vulva eduxisses, exprassem et oculus me non vidisset. Similiter v. 19 ex hebr. debet esse tamquam talis qui non existit, de utero ad tumulum transferri satius fuit.

(i. e. desiste a me) *et refrigereret paululum!*² precatur, ut avertat Deus manum qua eum affligit, vel faciem oculos vel cor, quibus ad eum cruciandum quasi attendit.³

Aliam Iobus rationem subiungit ex ipsa limbi conditione petitam, est scil. migraturus in regionem tristem, in qua miserentis Dei opem iam non experiri poterit et ex qua in terram hanc, scenam scil. gratiae Dei et benignitatis nullus est redditus. Quare v. 21 « *antequam vadam et non revertar, ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine* »; v. 22 *terram misericie et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed semipernus horror inhabitat*; — vulg. sensum textus praeclare reddit; ceteroquin hebr. ad verbum ita habet: *in terram caliginis et umbrae mortis, terram tenebrarum quasi caliginis umbrae mortis* (i. e. cuius tenebrae densissimae sunt instar lethalis caliginis Cod.) *et non ordines* (sunt ibi) *et splendet sicut caligo*.⁴

Verborum cumulo quam maxime horrorem et tenebras depingeret studet, quo eius postulatio efficacior evadat. Sed quid illa regione intelligi? Certe non sufficit cum Vav. poetica tantum et tragicam mortis et sepulchri descriptionem agnoscere (sim. *Lyranus, Men. Mar.*) sed dicendum cum Phil.: « *quod terram inferorum descriperit, nulli dubium est* », neque tamen cum ipso et S. Aug. S. Greg. Ol. Caiet. Pin. Sanct. Cord. regio aeternarum poenarum intelligi potest, quia *hanc* certe Iobus non pro se expectat; quare generatim *Hades* (*Did.*), Schoel, exponi debet, vel, uti S. Thom. ait: « *describit infernum communiter et quantum ad bonos et quantum ad malos* ». Et recte *limbum* (*Male.*) terram caliginis vocat, cum vita utilis, proficia, Dei favores novos in dies recipiens ibi iam non luceat (cf. quae annotavi ad Is. 38, 11 et 18); ibi enim revera ingruit nox, in qua

1. Ita secundum Qeri, quod veterum interpretum et multorum codicium auctoritas (cf. apud de Rossi) teneatur. *Kethib* verte: desistat, cesseret a me.

2. Haec enim omnia ex usu loquendi facile ad verbum יְהֹוָה suppletur (cf. Ros. Del.; ali ex exercitu ex v. 17 subintelligunt (cf. *Male.* V); ali *virgam* ex 9, 34, quae virga tamen longius repeti videtur.

Quod vulg. praebeat ut *plangam paululum dolorem meum* non est ita aptum ad sensum, uti hebr. *et respiciens tantisper* (cf. Pin. Vav. Cord. Mar. *Male.* Cain. et supra 9, 27, quocum LXX et ret. lat. « *patere me, ut requiescam pusillum* » et Syr. et Chald. consentunt).

3. Hier. exprimit in versione sua *Kethib* לְהַלֵּל, idque (uti accentus quoque indicant) ad membrum antecedens referit; *Chald.* legisse videtur adi. לְהַלֵּל, habet enim « *nomine velocius sunt dies mei et deficiente* »; *Syrus* potius לְהַלֵּל vertere videtur, cum habeat « *pateri sunt dies vitae meae, desista a me et quiescere et respirabo paululum* ». Idem LXX ἡ οὐαὶ ὀλίγος ζωὴ τὸ πένθος μου; Qeri לְהַלֵּל commendatur phrasim similis 7, 16, et maiore emphasi, quae in parvis illis incisit et in concitate oratione cernitur.

3. Cf. *Male.* et partim *Cod. Mar.* — יְהֹוָה i. e. terra splendor sicut caligo, uti suppletur *Herz.* *Del.* *Zsch.*; ali generatim *illucescit*; sensus idem est, quasi dicat: tota eius terrae claritas et splendor non est nisi densissima caligo.

nemo operari potest, ibi nulla est, cum promiscue omnes ibi colligantur, distinctio ordinum, dignitatum, statuum (cf. 3, 17 — 19; ita *Mar. Malv.*), vel potius, tenebris cum omnia opera sint, nihil ordinis et dispositionis iucundae cernitur; hoc fere innuit *O.*, hoc LXX et *et. lat.* dicere videntur: « ubi non est lux, nec est videre vitam hominum ». Demum omnia complectens non sine acerba quadam ironia concludit dicens unam lucem ibi esse ipsam caliginem¹; *vulg.* liberius: *sempiternus horror inhabitat*.

III. DISCEPTATIO CUM SOPHAR. CAP. 11-14.

1. SERMO A SOPHAR HABITUS. CAP. 11.

Arg. — Ceteris vehementius Sophar contra Iobum decertat eum loquacitatis et animi insolentis arguens, quia suam coram Deo innocentiam asservisset, cum tamen Deus mitius cum ipso agat quam delictorum gravitas mereatur (v. 1-6). Quod ut verum esse probet, Dei sapientiam inscrutabilem, immensam proponit, cui aequalis praesto potentia sit; huic autem neminem sese opponere affirmat, nisi qui sit bruti instar stolidus (v. 7-12). Quod si vero Iobus resipiscat, summam ei pollicetur felicitatem, quam multis exaggerat et impiorum sorte breviter proposita illustriorem reddit (v. 13-20). Quam maxime Sophar offenditur eo, quod Iobus innocentem se dixerit; quare amicorum accusationem longe superans, eum minores poenas quam meritus sit dare contendit, qua acerba criminatione Iobi animus magis magisque irritetur oportet. Hac in re disceptationis quidam progressus psychologicus facile deprehenditur. Ceterum in asserenda Dei sapientia et potentia idem agit, quod Baldad pro Dei iustitia praesterat (8, 1-7); spem autem resipisciendi ostendit simili modo quo ceteri interlocutores (8, 20-22; 5, 17-27).

a) Iobum pati minora quam mereatur 11, 1-6.

Sophar ira concitatus verba contumeliosa in Iobum congerit, ita eius patientiam novo tentamine exercens. Qua re sacer auctor duo in carmine assequitur: mores interlocutoris nobis ad vivum depingit Iobique probationem continua quadam serie crescentem delineat,

1. Membrum hoc adeo emphaticum *B.* e textu eicit. *Houbig.* legi vult. **תְּנִזֵּב** tenebret; *Chald.* quoque **תְּנִזֵּב** non per splendorem, sed per tenebras exprimit. Fortasse forma ad verbum chald. **תְּנִזֵּב** erit referenda.

unde carmen suum et personarum varia indole descripta et Iobi tentatio magis aucta distinguit.

Prima statim verba egregie animum exprimunt impotentem v. 2 « Numquid qui multa loquitur non et audiet »? — textus hebr. propter brevia verba et acrius sonat et magis concinne: **רַעַם מִלְוָקָה** non respondebitur (cf. *Mar. Malv.*)? qui abstractus loquendi modus et maiorem pree se fert contemptum animique indignationem et grata varietate commendatur; ita primo *res* a lobo prolatas inanem esse verborum sine sensu cumulum conviciatur, et altero membro ipsum loquentem contumeliose designat « *aut vir verbosus iustificabitur* »? — i. e. causam evinet, quasi satis sit ex Iobi mente verborum strepitum profundere, ut quis superior evadat. Hebr. *vir laborum*, cf. *Ecl. 10, 11* i. e. loquax, garrulus, *vir verbosus*, uti optime *S. Hier.* Bene *Cod.*: « minimum abest, quin illum rabulam et sannionem habeat »; praeterea loquacitas non modo non ostendit insolentem, sed potius suspectum reddit criminis (*Vav.*).

Porro Sophar auget criminationem Iobum arrogantiae et insolentiae accusans v. 3 « *tibi soli tacebunt homines* »? — Hebr. **תְּנִזֵּב**² = *num rugae tuae viros tacere facient?* i. e. iis qui vere viri sunt silentium imponent (cf. *Pin. Cod. Cord. Var. Mar. Malv. Calm.*), vel *iactationes tuae*; cf. *Is. 16, 6*; *Ier. 48, 30*; *50, 36*³.

Insinuat Sophar, Iobum vana iactantia usum mirum in modum suis sibi argumentis complacere omniumque ora occlusisse sibi videri; deinde irrisio eius simulat « *et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis* »? — sensum notavit interpres. Hebr. *et subsannabis et non est pudore (te) suffundens* i. e. et tu irridebis ita, ut nemo te pudefaciat, te compescat et confutet ludibria tua (cf. *Pin. Mar. Malv.*); *ceteros supplevit vulg.*, at ex v. 4 liquet, potius de irrisione quam *Deo* impiegisset, Iobum accusari; amici tamen eo sensu possunt comprehendendi, quia ipsi Dei causam tueri volunt et Iobum simul cum *Deo* impietas arguere sibi videntur, unde irrisio quam *Deo* inferre Iobus dicitur in amicos redundant.

Iam pandit Sophar, quid praecipue ipsius bilem commoverit v. 4 « *dixisti enim: purus est sermo meus* »; — hebr. **תְּמִימָה** doctrina, i. e. quae statuo de Deo, de divina providentia, de iustum aerumnis, de

1. Ita *Prov. 10, 19*. *Ecl. 5, 2* phrasis hebr. accipitur et hoc loco a recentioribus etiam merito explicatur. Verum est, *LXX*, *Hier. Chald. Sym.* (6 τοῦ πλήρους; apud *OL*) quibus *Cod. Ros.* assentiuntur, **תְּמִימָה** adiectivi in modum interpretari; at *Syrus* abstractum reddidit.

2. Videtur *S. Hier.* vel legisse vel explicasse **תְּנִזֵּב**; cf. *Ex. 18, 14* et praesertim *Ps. 50, 6*.

3. Quo loco *S. Hier.* *dieinos tuos* i. e. mendaces vel vana iactantes vertit.